

JERUZSÁLEMI KÉPESLAP A 76 ÉVES IZRAELBŐL

LEVÉLTÁRI LÁTOGATÁS

„Miként történt a gettósítás, hogyan próbálta a Komáromban megalakult Zsidó Tanács enyhíteni a gettóban uralkodó nehéz körülményeket,...”

3

KASSA IS EMLÉKEZIK

„A kiállítást elsősorban a középis-
kolások számára hoztuk létre, de min-
denkinek szívből ajánljuk, aki érdek-
lődik Kassa múltja iránt.”

4

KÓSER KONYHA

„Nem emlékeznek arra, hogy egy-
szer is vizet ittak volna. Csak tejet vagy
narancslét.”

7

Indul a zsinagóga felújítása

Áprilisi számunkban már beszámoltunk arról, hogy a Szlovákiai Zsidó Hitközségek Központi Szövetsége jelentős támogatást hagyott jóvá a Moreshet program keretében zsinagógánk felújítására. A napokban megérkezett a támogatási szerződés, reményeink szerint ezzel minden akadály elhárult, a Mártírnapi után indulhatnak a rekonstrukciós munkálatok.

Helytörténeti kalandozások

Május 7-én az 58. Ajvé! Ajvé! online klub vendége Szabó Csekei Tímea, a Duna Menti Múzeum művészettörténésze volt, akit a helytörténettel kapcsolatos tevékenységeiről kérdezett az est házigazdája Paszternák András. Vendégünkötől hallottunk Ebédidő rovatáról, amelyben a közösségi médiában villant fel egy-egy érdekességet Komárom város történelméből, az itt élő családokról. Szó esett a tematikus sétákról, a zsidósághoz kapcsolódó kutatásokról, a Komáromi Napok alatt kapott Polgármesteri-díjhoz vezető útról. A szakember lelkesedése magával ragadott minden résztvevőt. A különböző kontinensekről érkező kérdések, észrevételek után még hosszan beszélgettünk az Európából, Izraelből és Amerikából csatlakozó résztvevőkkel. Köszönjük a kellemes estét Tímeának! A tervek szerint a szezonzáró klubot június 18-án tartjuk.

Kehila-díj Várjuk a jelöléseket!

Az egyesített Kehila és Kehila Haver-díj kiosztásával vallástól függetlenül díjazzuk azokat, akik sokat tettek a régió zsidó közösségeiért. Javaslataikat a díjazottak személyére a kile@menhaz.sk címre várjuk 2024. július 31-ig.

Gyászjelentés

Lapzárta után kaptuk a szomorú hírt, hogy életének 74. évében elhunyt hittestvérünk **Perl Tibor**. Temetésére május 27-én került sor a helyi zsidó temetőben, a gyászbeszédet dr. Verő Tamás budai rabbi tartotta. Az elhunytat nagy részvét mellett kísértük utolsó útjára, a rokonok, barátok mellett a régió zsidó közösségeinek képviselői is megjelentek.

Tibor emlékét megőrizzük, a család gyászában osztozunk!

a Komáromi Zsidó Hitközség vezetősége
a Hitközségi Híradó szerkesztői

Nyitott kapuk napja a Komáromi Napok keretében

A KZSH az idén is bekapcsolódott a Komáromi Napok programsorozatába. Pészah félünnepén, április 28-án vasárnap két órán át ismét kitártuk a Menház kapuit. Meglepően sokan érkeztek, több generáció tagjai képviseltették magukat. A program megvalósításában Szilárd Judit, Saláth Magda, Paszternákné Kertész Zsuzsanna és Pasternák Antal működtek közre.

Nagyünnepek Ne tervezzen más programot!

A következő zsidó új év Rosh Hasanah 2024. október 2-án, szerdán este kezdődik. Az ünnepköszöntés után hagyományainkat követve vacsorát tartunk. Másnap lesz a Taslich szertartás és a közös tanulás. Jom Kippur, az engesztelés napja előestéje október 11-én pénteken este lesz, az ünnep 12-én, szombaton naplementekor ér véget.

Kérjük tagjainkat, szíveskedjenek a dátumokat beírni a naptárba, megjelenésükre feltétlenül számítnunk!

Kérjük a támogatását!

Kedves Olvasónk! Kérjük, lehetősége szerint támogassa a Komáromi Zsidó Hitközség programjait, a HH megjelenését, épületeink, temetőnk felújítását.

Belföldi átutalás Szlovákiából:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa

Nemzetközi átutalás külföldről:

Cím: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK060900000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Bakunk címe: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

Hitközségi Híradó – a Komáromi Zsidó Hitközség lapja, alapítva 5756-ban (1996), **főszerkesztő:** Paszternák Tamás (tamas.paszternak@menhaz.sk), Paszternák András (andras.paszternak@menhaz.sk), **munkatársak:** Saláth Magda, Mgr. Piczek Ferenc, **tördelőszerkesztő:** Saláth Richárd, **olvasószerkesztő:** Paszternákné Kertész Zsuzsanna (Komárom), Katarína Potoková (Nitra), **nyomtatás:** Nec-arte Kft., Komárom, **a KZSH címe:** Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail:** kile@menhaz.sk, tel.: 00421/35/7725-355. **Regisztrációs szám:** EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO:** 34073400. Alapítva 5756-ban. **Lapunk Önnek készült, kérjük ne dobja el!**

Faliújság rövid hírek

A KZSH-t, a Shalom klubot és a HH-t támogatják: Tamara Zuzková (Dečín), Daniela Hanzlíková és anonimításukat kérő adományozók. Köszönjük!

Április 25-én a komáromi református idősök otthonon, a Timoteus ház lakói látogattak a Menházba. Velük tartott az intézmény vezetője, Gönczöl Tóth Hilda is. Facebook oldalukon így foglalták össze a látogatást: „2024. 04. 25 a TIMOTEUS HÁZ kedves lakói Csekei Tímea és Pasternák Antal vezetésével betekintést nyerhettek a komáromi zsidó hitközség jelenébe és múltjába. Köszönjük az érdekes és tartalmas délelőttöt és a finom sütit!”

A KZSH Shalom klubja Nyitra Megye Önkormányzatától támogatásban részesült. Köszönjük!

Savout ünnepe az idén június 11-én, kedden este naplementekor kezdődik. Június 12-én és 13-án főünnepek (szerda-csütörtök) vannak. Ezekon a napokon a komáromi zsidó temető nem látogatható és hitközségünk irodája zárva tart.

Közeleg a nyár, amennyiben olvasóink nyaralásuk során zsidó emlékeket keresnek fel, örülnénk, ha megosztanák velünk élményeiket cikkek, fotók formájában. Írásaikat a kile@menhaz.sk címen várjuk.

Továbbra is várjuk programötleteiket a kile@menhaz.sk címen.

Támogatóink / naši sponzori:

FOND NA PODPORU KULTURY NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

„Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín“

80 éve zajlottak a komáromi deportálások

Mgr. Katarína Répásovával beszélgettünk

A Komáromi Fiókleveztár (Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno) elsődleges feladata a járás területén működő állami szervek, bíróságok, pénzügyi és oktatási intézmények, céhek, egyesületek és más társadalmi, gazdasági, kulturális, politikai és érdekszervezetek működéséből létrejött dokumentumok megőrzése, feldolgozása és kutathatóvá tétele.

A Komáromi Fiókleveztár dolgozói az iratkezelés terén is tevékenykednek: oktatják az iratkezelés szabályait, selejtezik az iratanyagot és nem utolsósorban ide tartozik az anyag levéltárba való átvétele. A már említett feladatokon kívül a levéltár munkatársai konferenciákat és kiállításokat is szerveznek, melyeknek célja a kulturális örökséghez tartozó levéltári dokumentumok bemutatása a nyilvánosságnak.

Az idei Komáromi Napokon ismét ki-tárják a levéltár kapuit az érdeklődők előtt, miért fontosak ezek a nyílt napok intézményük számára?

Ez a több mint tízéves tradíció rendkívül fontos számunkra, mivel még ennyi idő után is néha úgy érezzük, hogy a nagyközönség előtt bizonyos misztikumként van jelen a Levéltár fogalma. Nagyon sokan nem tudják elképzelni hogyan működik ez az intézmény, mivel foglalkoznak a dolgozói. A Nyílt napok keretein belül a kedves látogató betekintést nyer a Levéltár működésébe és „minden-napjaiba”. Az ide látogatók rengeteg eredeti és érdekes dokumentumot, szabadalomlevelet tekinthetnek meg, illetve igyekezünk

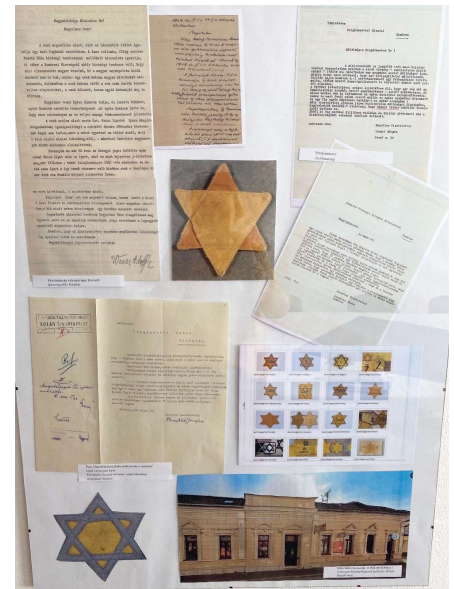
minden évben legalább egy izgalmas témához fűződő kiállítást is szervezni. Idén a Komáromi Siketnéma intézetéről tudhattak meg az érdeklődők sok új információt, illetve megemlékeztünk a komáromi zsidóság deportálásának 80. évfordulójáról.

Milyen dokumentumokkal találkozhatnak az érdeklődők?

Komáromban a II. világháború előtt nagyon erős zsidó közösség élt, amely nagy mértékben részt vett a város gazdasági és szociális életében. A Komáromi Fiókleveztár több olyan levéltári fondal is rendelkezik az 1938 – 1944 időszakból, amelyekből rekonstruálni tudjuk a zsidóság itteni életét. A kiállítás és a hozzá tartozó rövid előadás célja az 1944 márciusától 1944 júniusáig tartó időszak felvázolása. Miként történt a gettósítás, hogyan próbálta a Komáromban megalakult Zsidó Tanács enyhíteni a gettóban uralkodó nehéz körülményeket, deportálás után itt maradt ingó zsidó vagyon összeírása, gettó elhelyezése.

Az utóbbi években számos szempontból vizsgálták az 1944-es történéseket konferenciákon, kiállításokon. Miért fontos a város történetének ezzel a szeletével is foglalkozniuk? Vannak még feldolgozatlan fejezetei a témának?

Ahogy azt már többször említettük idén emlékezünk meg a deportálások 80. évfordulójáról. A koncentrációs táborokban a kiválasztásnál csak az erős, fiatal egyének élhették túl. Mára az akkor fiatal zsidók már több mint 90 évesek, egyre kevesebb az olyan ember, aki saját tapasztalatból tud ezekről a

szörnyűségekről beszélni. Éppen ezért kell a következő generációnak minél többet foglalkoznia a történelemnek ezzel a korszakával, hogy ne történhessen meg újra. Mivel a Levéltárban még mindig vannak olyan fondok, amelyek nincsenek feldolgozva, biztos vagyok benne, hogy néhány érdekes információt még megtudhatunk.

Ha valaki itthonról vagy külföldről szívesen kutatna levéltárunkban, miként teheti ezt meg?

A törvény szerint mindenkinek joga van a levéltárban található dokumentumok kutatásához. A levéltár, egy kérvény alapján, illetve a kutatólap kitöltése után engedélyezi a levéltári dokumentumokhoz való hozzáférést. Információkat a keresett levéltári dokumentumokról a levéltár segédleteiből, illetve a levéltáros tud nyújtani. A levéltári dokumentumokban való kutatás illetékmentes, kivéve az anyakönyvekben történő kutatást, az illetékhez van kötve.

A kutatás közben felmerülő esetleges korlátozásokat, főleg az adatvédelmet illetően, az adatvédelmi törvény (18/2019 T. t.) és a 2002-ben elfogadott 395/2002 T. t. törvény és ennek rendeletei szabályozzák. A személyi adatok szabad kutatása a dokumentum létrejöttétől számított 90 év leteltével lehetséges, ha ezt más törvény nem határozza meg másképp. Amennyiben a dokumentum keletkezésétől kevesebb mint 90 év telt el, a kutatás csak az érintett személy, illetve törvényes örököse beleegyezésével lehetséges, vagy ha tudományos kutatásról van szó.

PA-PT

Kiállítás nyílt Kassán

Interjú Szeghy-Gayer Veronikával

Szeghy-Gayer Veronika történész vagyok, a Szlovák Tudományos Akadémia TPTK Társadalomtudományi Intézetének tudományos munkatársa. Kutatási területem a 20. századi történelem. Jelenleg egy Kassa német megszállásának történetét feltáró projektben veszek részt, melyet kolléganőm, Patrícia Fogelová vezet.

A napokban nyílt meg „Košice 1944 – 1945” című kiállításuk. Miként jött létre a tárlat?

A kiállítás a német EVZ (Emlékezet, Felöltség, Jövő) Alapítvány által támogatott projektünk keretében került megrendezésre. A projekt fő célja egy online, többnyelvű oktatási platform létrehozása, amely Kassa második világháború alatti múltjának tanításához nyújt segédanyagot szlovákiai általános és középiskolai történelemtanároknak számára. Három szlovák nyelvű online feladatsor már elérhető a projekt honlapján (www.localhistory.sk), de összesen tíz tervezünk, többet magyar nyelven is. A feladatsorok Kassa 1938 és 1945 közötti fontosabb eseménysorain kalauzolják végig a diákokat. A segédanyagok létrejöttét levéltári kutatás előzte meg, ez az időszak ugyanis a szlovák történetírás egyik elhanyagolt témája. A feladatsorok elkészítésével arra is fel kívánjuk hívni a figyelmet, hogy a mai dél-szlovákiai régió második világháború alatti története jelenleg nem kötelező tananyag az iskolákban, ebből az

időszakból ugyanis kizárólag a Tiso-féle Szlovák Állam történetét kell a diákoknak ismerniük.

Miért fontos, hogy a mai Kassa lakói megismerjék a nyolcvan évvel ezelőtti történeteket?

A Kassa 1944-1945 című kiállítás egyrészt a kassai zsidóság deportálásának, illetve a nyilas terrornak a történetét dolgozza fel a legújabb kutatások alapján, de külön foglalkozunk az embermentők, valamint a második világháború 1989 előtti és utáni emlékezetével is. Fontosnak tartjuk, hogy a legújabb ismeretek alapján mutathassuk be a korszak eseményeit és kulcsszereplőit.

A kiállítás egyik szenzációja az a nemrég magángyűjteményből előkerült levél, amelyet egy zsidó kisfiú, az akkor 12 éves Balázs Károly írt barátjának az 1944. májusában mintegy 14 ezer abauj-tornai zsidó gyűjtőhelyeként szolgáló téglagyári gettóból. Emellett többek között megtekinthető két, Kassa Város Levéltárának gyűjteményéből kölcsönzött napló is, amelyet a nyilasok által kényszerbesorozott kassai levente fiúk vezettek 1944. december 18-i elhurcolásukról, valamint német területen való „vándorlásukról”.

Ma a dél-szlovákiai holokausztról alig néhány szaktanulmány áll rendelkezésre, míg a kassai nyilas terror rémtetteivel lényegében az 1950-es években foglalkozott

utoljára a szlovák történetírás. A régió zsidóságának elpusztítása, majd a második világháborút követő német- és magyarellenes intézkedések következtében teljesen átalakult a dél-szlovákiai térségben élő települések arculata. Véleményünk szerint véget kell vetni annak a szemléletnek, amely ezt a térséget kizárja a második világháborúval kapcsolatos szlovák kollektív történelmi tudatból, csak azért, mert ez a határregió akkor Magyarországhoz tartozott. Noha itt nem volt Szlovák Nemzeti felkelés, de számos náci- és nyilasellenes értelmiségi, embermentő és elesetteket segítő személyiség történetét sikerült feltárunk. Fontosnak tartjuk, hogy a mai kassaiak is megismerjék ezeket a történeteket.

Kiknek szól a kiállítás? Hol és meddig tekinthető meg?

A kiállítást elsősorban a középiskolások számára hoztuk létre, de mindenkinek szívből ajánljuk, aki érdeklődik Kassa múltja iránt. A Kassai Bocatius János Közkönyvtár Fő utca 48. szám alatti épületében tekinthető meg nyitvatartási időben június 7-ig.

Vannak további terveik a témával kapcsolatban?

A kiállítás anyaga, illetve Kassa német megszállásának tíz hónapját érintő kutatási eredményeink kötet formájában is megjelennek 2025 elején. Ami pedig a LocalHistory projektet illeti, a közeljövőben szeretnénk más dél-szlovákiai városokkal is foglalkozni, ezekhez is kidolgozni szlovák és magyar nyelvű feladatsorokat.

Fotó: svusav.sk

Múltunk öröksége

Litomericzky Nándor, építész gyűjtéséből

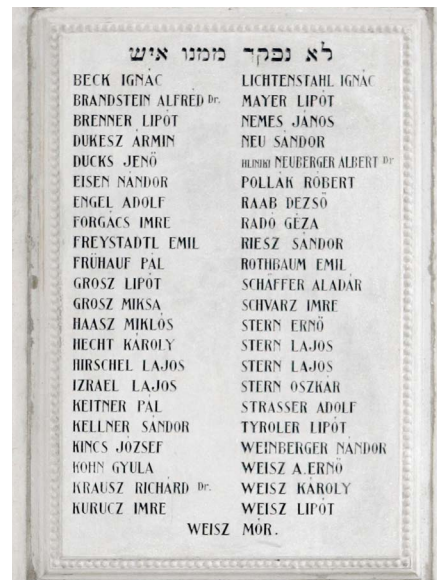

„Zsidó hősök emlékezete. Emléktábla leleplezése a komáromi izr. Templomban. Komárom, dec. 15.

Mélyen meginduló, kegyeletesen szép ünnepség színhelye volt vasárnap, december 14-én a helybeli zsidó templom. Vasárnap délelőtt leplezte le gyászünnepély keretében azt a művészi emléktáblát, amelyet a hitközség azon fiainak emlékeztetere állított, akik a világháború vérzivatarában elpusztultak, hősi halált haltak. Negyvenöt magyar zsidó katonának a dicső nevét örökíti meg az emléktábla, akik a becsület mezején hazájukért áldozták életüket, s hogy példát mutassanak arra, miként kell a legszentebb kötelességet teljesíteni! A kegyelet és fájó emlékezés ez ünnepén a város magyar társadalmának minden rétege képviselve volt és őszinte szívvel vett részt a zsidó hitközség mélységes gyászában. A különböző vallásfelekezetek küldöttségekkel képviseltették magukat és szónokaik útján együtt érző szívvel adóztak az elesett hősök emlékeztetének. Az ünnepélyen a zsidó templom zsúfolásig megtelt közönséggel s a fekete gyászleplel bevont templomban az első padsorokban foglaltak helyet a küldöttségek, köztük a komáromi kat. autonóm hitközség küldöttsége Alapy Gyula dr. hitk. elnök vezetésével, a református egyház testületileg megjelent presbitériuma Zsemlye Lajos h. lelkész és Gaál Gyula dr. főgondnok vezetése mellett és az evang. egyház küldöttsége Jánossy Lajos esperes-lelkész vezetésével. Az ünnepélyt délelőtt 11 órakor a hitközség templomi énekkara nyitotta meg, amely Krausz Mór vezetése mel-

lett szívbe markoló gyászéneket adott elő nagy precizitással. Majd Kurczmann Sámuel főkantor énekelt, amely után Milch Dezső, az emlékbizottság elnöke lépett a szentélybe és magvas beszédben rejtegette az emlékmű jelentőségét, elismerő hálás szavakban emlékezvén meg azokról a dicsőkről, akiknek nevét őrzi. Rámutatott egyúttal arra, hogy ez az emléktábla, amelyen a komáromi izr. hitközség 45 hősené fényes neve olvasható, legigazabb cáfolata annak a ráfogásnak, hogy a magyar zsidóság nem vette ki a maga véres részét a háborúból. Akiknek nevét az emléktábla őrzi, magyar hazájukért haltak meg, legszentebb kötelességük teljesítése közben, a becsület mezején. Az emléktáblát ünnepélyesen átadta a hitközség előljáróságának, kérve, hogy tisztelettel és szeretettel őrizzék és gondozzák azt időtlen időig. Ebed Jenő hitközségi elnök megragadó beszédben vette át a hitközség nevében az emlékművet és lelkes szavakban áldozott azoknak a hősöknek feledhetetlen emléke iránt, akik a hitközségnek mindenkor büszkeségei lesznek és akik az utókornak példát mutatnak, hogy mint kell a hazáért cselekedni és meghalni. A hősök példájából a reménység virágának kell fakadni a szívekben, mely megértést és testvériességet teremt az egész emberiség között és amely egy szebb jövőnek eljövételét segíti elő. Mélyen átértzett fohással kéri a Mindenhatót, hogy az emberek közötti igazi békességet és testvéri egyetértést plántálja be a szívekbe és hogy a sokat hányatott magyar nemzetet virrassza jobb napokra. Az ünnepi emlékbeszédet Wallenstein Zoltán dr. pécsi főrabbi mondotta, aki költői szépségekben gazdag, magas röptű szónoklatában hajtotta meg a hála, az elismerés és a soha el nem omló emlékeztet lobogóját a hősök előtt. Az emléktábla jelentőségét rendkívül megkapó költői képekben magyarázta meg és ragyogó ékesszólásával hangot adott nemcsak a gyásznak, mely a hősök szeretteinek szívében élt, hanem a dicsőségnek is, melyet a hazájáért meghalt negyvenöt hős szerzett annak a hitközségnek, melynek fiai voltak. Mélyen megható imával fejezte be a kiváló szónok gyönyörű beszédét, mely után fölolvasta a hősök névsorát. Ezután a más felekezetek képviselői léptek a szentélybe és mondták el beszédeiket. Alapy Gyula dr., a komáromi r. kat. hitközség elnöke fejezte ki együttérzését a zsidó hitközség gyászá-

ban. Gaál Gyula dr. főgondnok pedig ismert ékesszólásával a református egyház nevében tolmácsolta testvéri érzését a gyászünnep alkalmából. Jánossy Lajos evang. esperes hatalmas beszédben mutatott reá a hősök érenyeire és arra, hogy magyar voltukat hazájukért halálukkal pecsételték meg. Végül még Krausz Mór rabbi leplezte le, hosszabb beszédben az emléktáblát, amelyet a hitközség közadakozásból a templom előcsarnokában helyezett el. Az emlékmű, mely Berecz Gyula nagy tehetségű szobrászművész-szüllöttünk remek alkotása, allegorikus csoportozatban mutatja be a tragédiát a nagy, szárnyat szegett sas és a gubbasztó sasfiók megkapó ábrázolásában. Az emlékmű közepén fekete márványlapon van bevésve a hősök neve, akik a következők: 1. Beck Ignác, 2. Dr. Brandstein Alfréd, 3. Brenner Lipót, 4. Dukesz Ármin, 5. Dukesz Jenő, 6. Eisen Nándor, 7. Engel Adolf, 8. Frühauf Pál, 9. Forgács Imre, 10. Freystadt Emil, 11. Grosz Miksa, 12. Grosz Lipót, 13. Háasz Miklós, 14. Hecht Károly, 15. Hirachl Lajos, 16. Izrael Lajos, 17. Kellner Pál, 18. Kellner Sándor, 19. Kincs József, 20. Kohn Gyula, 21. Dr. Krausz Richárd, 22. Kuruc Imre, 23. Lichtensthal Ignác, 24. Mayer Lipót, 25. Neu Sándor, 26. Hliniki dr. Neuberger Albert, 27. Nemes János, 28. Pollák Róbert, 29. Raáb Dezső, 30. Radó Géza, 31. Reisz Sándor, 32. Rothbaum Emil, 33. Schäffer Aladár, 34. Schwarz Imre, 35. Stern Lajos, 36. Stern Lajos szakaszvezető, 37. Stern Ernő, 38. Stern Oszkár, 39. Strasser Adolf, 40. Tvroler Lipót, 41. Weisz A. Ernő, 42. Weisz Károly, 43. Weisz Lipót, 44. Weisz Mór, 45. Weinberger Nándor. A lélekemelő gyászünnepély a mű leleplezésével ért véget s a közönség mélyen meghatva hagyta el a kegyelet színhelyét.” (Komáromi Lapok, 45. évfolyam, 143. szám, 1924. 12. 16., 3. oldal)

Zsidó gyerekek a Duna-partról

Szemelvények Herzog Itzhak kéziratából – 36. rész

A nyolcvanas évek eleje

1981-ben vettünk egy nagy, szép szék-
rényt a szalonba és így ez komplett lett, még
most is, 35 év után, úgy néz ki, mint új korá-
ban. Ez főleg Juditka ápolásának az eredmé-
nye, bár néha én is fényesítem.

Ebben az évben végre megvalósítottuk
első külföldi kirándulásunkat Olaszország-
ba, Svájcba és Párizsba. Azóta voltunk sok
európai országban, jártunk ezeken kívül In-
diában, Afrikában, Japánban, Amerikában
és Kanadában. Végre 82-ben vettünk egy új
autót, a Subarut, mely akkor a legkereset-
tebb volt. Azóta vettünk még két autót. Én
már sajnos öt éve nem vezetek. Jelenleg egy
kis magyar Suzukink van, melyet Judit vezet,
csak az a baj, hogy ő nem akar hosszú utakat
tenni, csak a városban közlekedik.

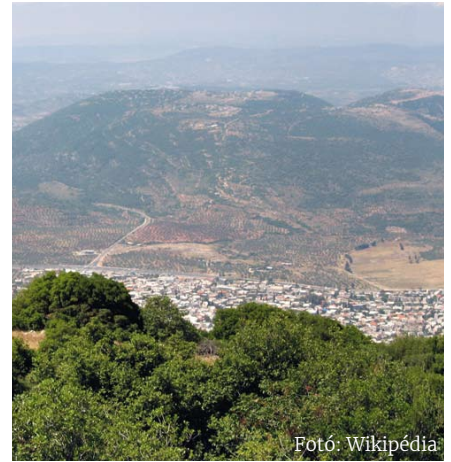
Dalit férjhez ment, kirepült a családi fé- szekből

Dalit sikeresen érettségizett, sokat tán-
colt a város együttesében. Miután elektroni-
kát tanult, a haditengerészet egy-két év alatt
besorozta, és ott szolgálta le az idejét, mel-
lesleg ott ismerte meg férjét, Noamot. Le-
szerelése után elkezdett tanulni a gépész-
mérnöki fakultáson a haifai Technionban,
hűtésteknikára specializálódott. Már több
mint 25 éve dolgozik ugyanazon a helyen,
nagy projekteket tervez légkondicionálók-
kal kapcsolatban. Nagyon sokat és kemé-
nyen dolgozik, az egész országban utazik.
1989-ben ment férjhez, több lakást cserél-
tek, míg végül egy hegyi településen épí-
tették fel házukat. Dalittól három unokánk
van, itt majdnem minden családnak három
gyermek van, a nagyon vallásosoktól eltérő-
en, mint például az öcsém fiának, akinek
már 7 gyereke van. Dalit első fia, Itamar, 25
éves, most fejezi be négyéves aktív szolgálát-
át a haditengerészetben, tengeralattjárón.
Ki gondolta volna a múltban, hogy a zsidók-
nak lesz nagy flottájuk, többek között több
tengeralattjáróval. Nővére, Mor most fejezte
be szolgálatát szintén a tengerészetben, ahol
elég nehéz volt dolgoznia, mint a rohamosz-
tagok technikusa. Jael, a harmadik, most ci-
vil szolgálaton van, katonai szolgálat előtt,
gyerekekkel dolgozik, természetismereti ki-
rándulásokat szervez iskoláknak. Középső
lányom, Szemadar, 51 éves, biotechnológiá-
ból doktor és dékán ezen a fakultáson a hai-
fai Technionon.

Kirándulás szülőházamba 1991-ben

Ennek az évnek elején újabb előrelépést
értem el a munkahelyemen, így bérem és au-
tótartásom is növekedett. Sokat gondoltam
egy kirándulásra szülőházamba, Budapestre,
szülőfalumba, melyet 40 évvel ezelőtt hagy-
tam el. 46 év sok idő, már itt volna az ideje
ellátogatni oda. Sajnos, mint hadidolgozó és
államtitkok tudója, nem mehettem kommu-
nista rezsimű államban. Végre ebben az évben
engedélyezték nekem, hogy elutazhassak
Magyarországra és a még az akkori Cseh-
szlovákiába. Izgultam, mikor leszálltunk Ju-
ditkával Ferihegyen, és az emlékek kezdtek
elárasztani, mindaz, amit átéltem a háború
alatt. A negyed, a hetedik kerület, nem vál-
tozott sokat azóta. Megérintett újra ott len-
ni a Wesselényi utcai iskolában, látni a Király
utca 31. házat, felmenni a régi felvonóval, ta-
lán még ugyanaz, az ötödik emeletre, de a la-
kásba nem akartak beengedni. Természe-
sen megmutattam Juditkának a Mozsár utca
14. szám alatti műhely helyét, volt egy pár
változás, ablak, ajtó. Juditka érdeklődéssel
nézte a különböző helyeket és szintén vis-
szaemlékezett szülővárosára, Iszpananra
Perzsiában, mely szerint bár egész más jel-
legű, de szintén szép város volt sok nagy me-
csettől, szökökutakkal.

Természetesen voltunk a Dohány utcai
zsinagógát megnézni, de akkor pont tata-
rozás alatt volt. Pestről Érsekújvárra utaz-
tunk, és ott Feri bácsi unokaöccsénél, a már
említett Andinál voltunk 3 napig. Persze el-
mentünk megnézni a gimnáziumot, és ott
is elkaptak az emlékek. Taxival elutaztunk
Mocsra, egy Csehi nevezetű emberhez, aki a
családnak a barátja volt, meglátogattuk a volt
családi házat és azt a helyet, ahol Ernő és Re-
zsín lakott. Nagyon megható találkozás volt
egy házaspárral, akik a birtokon dolgoztak.
Hozzájuk mentünk Csehivel, nem messze a
volt házunktól. Csehi mondja nekik: „Hoz-
tam egy ritka vendéget.” Az asszony néz
rá, azt mondja: „Jaj, maga nem a Herczeg
Lajcsi? Herczeg úr és Irma fia?”... Aztán 13
évvel később kiderült, hogy mit hagytam ki,
hisz már akkor találkozhattam volna sze-
retett nővéremmel, Emmával, akivel olyan
csodás véletlen módon hozott össze a sors 13
év után. Miért nem mondta meg neki Csehi
csak másnapra, hogy ott voltam a faluban?
Tovább folytattuk utunkat a Tátrába és gyö-
nyörködtünk a hegyek szépségében. Aztán

Fotó: Wikipédia

éjjeli vonattal Pozsonyba utaztunk, ahol szo-
bát rendeltem otthonról. Pozsonyból Bécsbe
utaztunk, és volt ott is mit látni, hisz az olva-
só biztos ismeri. Onnan Prágában fejeztük be
a kirándulást, szép élmény volt.

Első unokánk, Itamar is ebben az évben
született. Készítettem Dalitnak egy alacsony
komódot, amin lehetett pelenkázni a kicsit.
Ebben az évben kezdte tanulni Szemadar
a biotechnológiát a Beer Sevai Egyetemen,
majdnem háromszáz kilométerre tőlünk.
Két másik diákkal lakott együtt. Elég szo-
morúan tértünk haza, ilyen messzi lesz tő-
lünk Szemadar. 1994 augusztusában ment
férjhez egy nagyon tehetséges, kitüntetéssel
Techniont végzett elektronikai mérnökhöz,
aki mindjárt el is kezdett dolgozni ugyanab-
ban a gyárban, ahol én dolgoztam. Szemadar
itt a haifai Technion biotechnológiai karán
dolgozik, doktor és sokat utazik kongresz-
susokra. Dalittal ugyanazon a településen
lagnak, szintén szép nagy házuk van. Elég
sokat kell neki utaznia munkába, Dalitnak
még többet. Szemadarnak is három gyere-
ke van, a 19 éves Noa katonaságnál szakasz-
vezető, újonckiképző, két fiúk 15 és 17 éves,
Juval és Ofer, nagyon szeretnek focizni, de jó
tanulók is. Kislányunk, Karmit a kémia dok-
tora, egy nagy festékgyárban dolgozik. Szin-
tén három gyerekük van, első lányuk zseni-
ális a számtanból. A családja is csatlakozott
nővéreihez és szintén ugyanazon a hegyi te-
lepülésen, a Galilban szép villájuk van. Ez a
település 30 éve áll fenn, megerősíti és növe-
li a zsidók számát ezen a területen, 50 méter
magasságban, egész más az élet minősége,
nem könnyű, kell két autó, minden messze
van, de vannak szépen ápolt kertjeik.

(A részletet a szerző
engedélyével közöljük.)

DR. ORNA MONDSCHIEIN

Löwinger Mancsi szakácskönyvéből Természetes vitaminok

Hét éves, sovány és sápadt gyerek voltam, amikor április hónapban az országba érkezünk. Az európai tél és a hosszú út nyomai látszódtak rajtam, és az itteni rokonság első feladata az volt, hogy minél hamarabb felerősítsék a szervezetemet tápláló ételekkel és vitaminokkal. Egészséges voltam, de nem az itteni felfogás szerint, ami akkoriban abból állt, hogy a napi napsütési kúra, máj és narancs fogyasztása rövid idő alatt új embert fog belőlem formálni.

Nem emlékszem, hogy meddig tartott és milyen hatása volt ennek az újdonságnak, de tudom, hogy lassan áttértünk az itteni élelmiszerekre, amelyeket akkoriban lehetett kapni, ami messze van a mai bőséges választéktól, amit minden kis üzletben és a nagy áruházakban találhatunk. Mindez, azért jutott eszembe, mert pár napja vendégünk volt két új szomszédunk, akik Lengyelországból érkeztek, amikor mi jöttünk az országba, és hasonló élményekre emlékeznek.

Őket faluba telepítették, ahol természetesen több étel volt, mint a városban. Nekik is mondták az itteniek, hogy soványak és vitaminhiányban szenvednek, és nagy szerencsájuk van, hogy a faluba kerültek, mert ott lehet találni vitaminokat a természetből. Nekik minden reggel hozták a friss tejet, akkor

még nem volt fontos pasztörizálni, és megszűtött inni egy nagy csésze friss tejet, majd utána kaptak frissen sült kenyeret, megkenve otthon készített vajjal vagy túróval. Iskolába is vajás kenyeret vittek, és amikor hazaértek, nagy kancsó frissen facsart narancslé várt rájuk. Nem emlékeznek arra, hogy egyszer is vizet ittak volna. Csak tejet vagy narancslét.

A faluban almát termeltek, és az volt a fő étel. Sült alma, almás sütemények, natúr alma az iskolába tízóraira és almalekvár a friss vajás kenyéren. Majdnem minden házban volt pár tyúk, a friss tojás nem hiányzott akkor, amikor a városban hiány volt. Mi volt a rövid és a hosszú távú hatása? A szomszédok szerint akkoriban megerősödtek és egészségesnek érezték magukat. Nem ellenkeztek, mert nem akarták szomorítani a szülőket, akik nehezen dolgoztak és biztosak voltak benne, hogy így lehet egészséges gyerekeket nevelni.

A két testvér most együtt lakik, egy háztartásuk van, az évek alatt változtattak az étlapjukon. Amikor mindegyiküknek megvolt a saját családja és gyerekei, ők az otthoni szokásokat csak kicsit módosították. Ma is biztosak abban, hogy a gyerekek az otthoni táplálás miatt lettek sikeresek. Mára a gyerekeik már kirepültek, mindnek saját családja van. Tejet isznak és más tejterméket is fogyasztanak a kalcium miatt, narancsot esznek, mert magas C-vitamin tartalma van, tojást

esznek, mert B-vitamint tartalmaz. Sok diófélét, mandulát és aszalt gyümölcsöket fogyasztanak, mindig csak az éppen szezonális gyümölcsöket vásárolják. Esznek még persze zöldségeket is, nyersen és főzve. Soha nem szedtek vitamintablettákat.

További jó egészséget kívánunk nekik! Megtanultam tőlük pár, sok vitamint tartalmazó receptet:

Gersli saláta

Hozzávalók: 1 pohár gersli, 3 pohár víz, 10 darab gomba szeletekre vágva, 1 kis hagyma, 1 keménytojás, 2 házilag savanyított uborka, petrezselyem apróra vágva, kis só, olívaolaj, citromlé.

Elkészítés: A gerslit megfőzzük a 3 pohár vízben, kevés sóval. Közben megpirítjuk a hagymát és a gombát. Mikor kihűlt a gersli, hozzáadjuk a pirított gombát, apróra vágott tojást, uborkát és petrezselymet. Ízlés szerint sózzuk és meglocsoljuk olívaolajjal és citromlével.

Hajdina és húsos fasírt

Hozzávalók: 1 pohár főtt hajdina, 1 pohár darált csirke, pulyka vagy marhahús, 1 tojás, 1 reszelt hagyma, 1 reszelt sárgarépa, 1 csokor petrezselyem apróra vágva, só, bors, olaj.

Elkészítés: Mindent összekeverünk, gombócokat készítünk és forró olajban sütjük. Teljes kiőrlésű lisztből készült tésztával tálaljuk.

Jó étvágyat!

Mit főztek a Menháza-ban 1933-ban?

„A zsidó népkonyha csendesen húzódik meg az Eötvös utcai menháza-ban. A komáromi zsidóság jó szíve diszkréten, nemes igyekezettel áldoz erre a társadalmi segítőeszközre is. Főképpen aggokat lát el, az élet esettjeit táplálja, gondozza a karitatív tevékenység jegyében. Nem hivatalos intézmény ez, a zsidóság maga szervezte s tartja fenn. Délelőtt tizenegy után gyülekeznek itt is a szegények. A tiszta, rendes ebédlőben csendes beszélgetéssel töltik az időt, míg a kiszolgálók be nem hozzák az élelt. S milyen szép gesztus: a konyhában és a kiszolgálásnál helybeli úriasszonyok és úrilányok szorgalmatoskodnak. Van ebben valami bibliai őszinteség, lélek. Ma Bergt Gyuláné, Fried Jenőné, Sebő Mihályné, Krausz Béláné, Delej Malvin van a konyhá-ban. Fried Jenő, Nádor Ernő, Zsombor Kornél agilitásának köszönhető, valamint segítőtársaik igyekezének, hogy itt is asztalra kerül naponta 65-70 ízletes ebéd, a zsidó társadalom jóvoltából, természetbeni és pénzadományából. Ezek a természetbeni adományok egy tekintélyes raktárt töltenek meg. Naponta négy hölgy segéd-

kezik a konyhában. Helybeli és átutazó szegényeket ajándékoznak meg rituális táplálékkal. Reggeliztetési akció is van, főleg gyermekek számára: 10-50 naponta. A mai ebéd ízletes szintén: borsóleves, káposztafőzelék virslivel, dupla zsemlyével. Fiatal lányok viszik mindegyik szegény öregnek az ebédet az asztalhoz. Pohara, tányérja, evőeszköze van mindegyiknek. Akik nem tudnak idáig sem eljönni, azoknak elküldik. Finom étel-illat, tisztaság, rend itt is. Asszonyi jó szív mosolya máris ízesíti az ételt. Csendesen, hangtalanul ebédelnek az öregek, még sziesztáznak is utána. Van idejük: egy egész hátralévő élet... A menháza gondossága azonban egyébre is kiterjed. Menháza ez egyszersmind öt állandó lakóval, akik szépen berendezkedtek itt a szobákban. Napsütéses időben az udvaron sétálnak ezek. Esős időben nekik is alkalmasint rengeteg sok megbeszélni valójuk van. Témát még a menháza is ad... A másik szobában három szegény sorsú diák lakása van, őket is a menháza tartja el. A tél elején nagy akció indult meg a gyermekek felruházására, az is sikerrel járt. Vannak még jószívű emberek Komáromban. De rászorulóknak még többen.” (Komáromi Lapok, 54. évfolyam, 12. szám, 1933. 02. 11., 3. oldal)

Litomericzky Nándor, építész
gyűjtéséből

Dedičstvo našej minulosti

Zo zbierky architekta Nándora Litomericzkého

„Spomienka na židovských hrdinov. Odhalenie pamätnej tabule na komárňanskom izr. kostole. Komárno, 15. dec. 1924.

V nedeľu 14. decembra bol miestny židovský kostol dejiskom veľmi dojímavého a krásneho pietneho aktu. V rámci smútočného obradu v nedeľu dopoludní odhalili pamätnú tabuľu na počesť synov obce, ktorí hrdinsky zahynuli v krvavých udalostiach svetovej vojny. Pamätná tabuľa zvečňuje mená štyridsiatichpiatich maďarských židovských vojakov, ktorí čestne položili svoje životy za vlasť a išli príkladom, ako si treba splniť svoju najsvätejšiu povinnosť! Tohto pietneho, smútočným spomínaním naplneného aktu sa zúčastnili zástupcovia všetkých maďarských spoločenských vrstiev mesta, všetci s úprimným srdcom zdieľali hlboký smútok židovskej náboženskej obce. Jednotlivé cirkvi zastupovali delegácie a prostredníctvom svojich rečníkov vzdali úprimnú poctu pamiatke padlých hrdinov. Pri príležitosti pietnej slávnosti zaplnili účastníci podujatia židovský kostol do posledného miesta; v predných laviciach kostola zahaleného čiernym smútočným rúchom zaujali miesta delegácie, medzi nimi predstavitelia Komárňanskej kat. autonómnej náboženskej obce pod vedením predsedu náboženskej obce Dr. Gyulu Alapyho, celé presbytérium reformovanej cirkvi na čele s duchovným Lajosom Zsemlyem a generálnym kurátorom dr. Gyulom Gaálom a delegácia evanjelickej cirkvi a. v. vedená dekanom Lajosom Jánossym. Slávnosť o 11. hodine otvoril cirkevný zbor obce, ktorý pod vedením Móra Krausza precízne interpretoval srdcervúce smútočné piesne. Potom zaspieval hlavný kantor Samuel Kurczmann, následne do svätyne vstúpil predseda pamätného výboru Dezső Milch, ktorý vo svojom jadrnom prejave vyzdvihol význam pamätníka a slovami uznania a vďaky spomínal na chrabrych hrdinov, ktorých mená pamätná tabuľa zvečňuje. Zároveň zdôraznil, že táto pamätná tabuľa, na ktorej sú uvedené slávne mená 45 hrdinov komárňanskej židovskej náboženskej obce, najpravdivejšie popiera bludné názory, že maďarskí Židia si z vojny nevybrali svoj krvavý podiel. Tí, ktorých mená pamätná tabuľa zachováva, padli za svoju maďarskú vlasť na

čestnom poli pri plnení svojej najsvätejšej povinnosti. Pamätnú tabuľu slávnostne odovzdal predstavenstvu náboženskej obce, žiadajúc, aby ju s úctou a láskou zachovali a chránili až do konca vekov. Predseda náboženskej obce Jenő Ebed prevzal pamätník strhujúcim príhovorom predneseným v mene celej obce a oduševnenými slovami vzdal hold nezabudnuteľnej pamiatke hrdinov, ktorí budú navždy pýchou náboženskej obce a ktorí navždy budú príkladom pre potomkov v tom, ako má človek konať a umierať za vlasť. Z príkladu týchto hrdinov by mal v srdciach rozkvitnúť kvet nádeje, ktorý prinesie porozumenie a bratstvo pre celé ľudstvo a napomôže príchodu krajšej budúcnosti. Hlboko precítenou modlitbou prosí Všemohúceho, aby zasadil do ľudských srdiec skutočný mier a bratské porozumenie a prebudil tolko sužovaný maďarský národ do lepších dní. Slávnostný spomienkový prejav predniesol hlavný rabín Dr. Zoltán Wallenstein z Pécsu, ktorý vo svojom poetickom a nádherne vzletnom príhovore sklonil pred hrdinami vľajku vďaky, uznania a nikdy neutíchajúceho spomínania. Význam pamätnej tabule ozrejmil mimoriadne dojímavými poetickými obrazmi a svojou brilantnou výrečnosťou vyjadril nielen smútok, ktorý žije v srdciach blízkych každého z padlých, ale zdôraznil aj slávu, ktorú štyridsatpäť hrdinov, ktorí svoje životy položili za vlasť, prinieslo obci, ktorej synmi boli. Vynikajúci rečník zakončil svoj nádherný prejav hlboko dojímavou modlitbou, po ktorej prečítal zoznam hrdinov. Potom do svätyne vstúpili zástupcovia ostatných cirkví a predniesli svoje prejavy. Dr. Gyula Alapy, predseda komárňanskej rímskokatolíckej cirkvi, vyjadril smútiacej židovskej komunite úprimnú sústrasť. Generálny kurátor Dr. Gyula Gaál, známy svojím krásnym prejavom vyjadril pri príležitosti smútočnej oslavy bratské spoločenstvo reformovanej cirkvi. Dekan evanjelickej cirkvi Lajos Jánossy vo svojom silnom prejave poukázal na cnosti hrdinov a na skutočnosť, že svojou smrťou za vlasť spečatili svoju maďarskú identitu. Nakoniec rabín Mór Krausz dlhým prejavom odhalil pamätnú tabuľu, ktorú obec financovala z verejnej zbierky a umiestnila vo vestibule kostola. Pamät-

ník, ktorý je majstrovským dielom nášho talentovaného rodáka, sochára Gyulu Beczsa, znázorňuje tragédiu v dojímavom alegorickom zobrazení veľkého orla so zlomenými krídlami a pri ňom učeného orlíčaťa. Mená hrdinov sú vyryté na čiernej mramorovej doske uprostred pamätníka: 1. Ignác Beck, 2. Dr. Alfréd Brandstein, 3. Lipót Brenner, 4. Ármin Dukesz 5. Jenő Duksz, 6. Nándor Eisen, 7. Adolf Engel, 8. Pál Frühauf, 9. Imre Forgács, 10. Emil Freystadt, 11. Miksa Grosz, 12. Lipót Grosz, 13. Háasz Miklós, 14. Károly Hecht, 15. Lajos Hirachl, 16. Lajos Izrael, 17. Pál Kellner, 18. Sándor Kellner, 19. József Kincs, 20. Gyula Kohn, 21. Dr. Richárd Krausz, 22. Imre Kuruc, 23. Ignác Lichtensthal, 24. Lipót Mayer, 25. Sándor Neu 26. Albert Hliniki dr. Neuberger, 27. János Nemes, 28. Róbert Pollák, 29. Dezső Raáb, 30. Géza Radó, 31. Sándor Reisz, 32. Emil Rothbaum, 33. Aladár Schäffer, 34. Imre Schwarz, 35. Stern Lajos, 36. veliteľ čaty Lajos Stern, 37. Ernő Stern, 38. Oszkár Stern, 39. Adolf Strasser, 40. Lipót Tvroler, 41. Ernő A. Weisz, 42. Károly Weisz, 43. Lipót Weisz, 44. Mór Weisz, 45. Nándor Weinberger. Povznášajúci smútočný obrad skončil odhalením umeleckého diela a účastníci opúšťali smútočné miesto hlboko dojatí.“ (Komáromi Lapok, roč. 45, č. 143, 16. decembra 1924, s. 3)

Vernisáž v Košiciach

Rozhovor s Veronikou Szeghy-Gayerovou

Volám sa Veronika Szeghy-Gayerová, som historička a vedecká pracovníčka Spoločenskovedného ústavu SAV TPTK. Mojou výskumnou oblasťou sú dejiny 20. storočia. V súčasnosti sa zapájam do projektu skúmajúceho obdobie nemeckej okupácie Košíc, ktorý vedie moja kolegyňa Patrícia Fogelová.

Nedávno bola otvorená vaša výstava „Košice 1944 - 1945“. Ako vznikla?

Výstava vznikla ako súčasť nášho projektu podporeného nemeckou nadáciou EVZ (Pamäť, zodpovednosť, budúcnosť). Hlavným cieľom projektu je vytvorenie viacjazyčnej online vzdelávacej platformy, ktorá poskytne učebné pomôcky pre učiteľov dejepisu na slovenských základných a stredných školách o histórii Košíc z obdobia druhej svetovej vojny. Na webovej stránke projektu (www.localhistory.sk) sú už k dispozícii tri súbory online cvičení v slovenčine, avšak plánujeme ich celkom 10, niektoré aj v maďarčine. Cvičenia sprevádzajú žiakov hlavnými košickými udalosťami v rokoch 1938 až 1945. Vypracovaniu učebných pomôcok predchádzal archívny výskum, pretože toto obdobie patrí k menej preskúmaným témam slovenskej historiografie. Vypracovaním týchto cvičení chceme tiež upozorniť na skutočnosť, že dejiny regiónu dnešného južného Slovenska v období druhej svetovej vojny nie sú povinnou súčasťou učebných osnov na školách, keďže v tejto súvislosti musia žiaci poznať len dejiny Tisovho Slovenského štátu.

Prečo je dôležité, aby dnešní Košičania vedeli, čo sa stalo pred osemdesiatimi rokmi?

Výstava Košice 1944-1945 spracúva historické udalosti deportácie Židov z Košíc a teroru organizácie Šípových krížov na základe najnovších výskumov. Osobitne sa venujeme aj tým, ktorí ľudí zachraňovali, ako aj tomu, ako sa na udalosti druhej svetovej vojny spomínalo pred rokom 1989 a po ňom. Považujeme za dôležité prezentovať udalosti a kľúčových aktérov tohto obdobia na základe najnovších poznatkov.

Jednou z najväčších atrakcií výstavy je len nedávno objavený list zo súkromnej zbierky, ktorý svojmu kamarátovi napísal 12-ročný židovský chlapec Károly Balázs v máji 1944 z geta vytvoreného v tehelni, kde zhromaždili približne 14 000 Židov Abovsko-turnianskej župy. Výstava okrem iného prezentuje aj dva denníky zapožičané z fondu Archívu mesta Košice, ktoré si písali chlapci z Košíc, ktorých Šípové kríže násilne odvieďli za vojakov-levente, o ich odvlečení dňa 18. decembra 1944 a o svojom „putovaní“ na nemeckom území.

V súčasnosti existuje len veľmi málo štúdií o holokauste na južnom Slovensku, pričom zverstvám teroru Šípových krížov v Košiciach sa slovenská historiografia naposledy venovala v 50-tych rokoch 20. storočia. Vyhladzovanie Židov regiónu a povojnové protinemecké a protimaďarské opatrenia úplne zmenili profil jednotlivých obcí južného Slovenska. Podľa nášho názoru

treba skončiť s prístupom, ktorý tento región vylučuje zo slovenského kolektívneho historického povedomia o druhej svetovej vojne len preto, že tento pohraničný región patril v tom čase Maďarsku. V tomto regióne síce Slovenské národné povstanie nebolo, avšak my sme objavili mnoho príbehov protinacistických a proticirkevných intelektuálov a ľudí, ktorí zachraňovali životy a pomáhali všetkým na pomoc odkázaným. Myslíme si, že je dôležité, aby tieto príbehy spoznali aj dnešní Košičania.

Pre koho je výstava určená? Kde a dokedy ju možno navštíviť?

Výstava je určená predovšetkým študentom stredných škôl, ale odporúčame ju všetkým, ktorí sa zaujímajú o históriu Košíc. Inštalovaná je vo Verejnej knižnici Jána Bocatia v Košiciach na Hlavnej ulici č. 48 a navštíviť ju možno počas otváracích hodín do 7. júna.

Máte ďalšie plány v súvislosti s touto tematikou?

Materiál výstavy a výsledky nášho výskumu o 10 mesiacoch nemeckej okupácie Košíc budú publikované aj knižnou formou začiatkom roku 2025. Pokiaľ ide o projekt LocalHistory, v blízkej budúcnosti by sme chceli skúmať a spracovať aj ďalšie mestá južného Slovenska a vypracovať o nich sériu cvičení v slovenčine a maďarčine.

PA-PT

Komáromské deportácie sa uskutočnili pred 80 rokmi

Rozprávali sme sa Mgr. Katarínou Répásovou

Komárňanský archív (Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno) je odborná pamäťová inštitúcia s hlavným zameraním na preberanie a uchovávanie záznamov s trvalou dokumentárnou hodnotou, vzniknutých z činnosti právnických a fyzických osôb pôsobiacich na území.

Na úseku správy registratúry Komárňanský archív vykonáva inštruktáž registratúrnych pracovníkov pôvodcov, schvaľuje registratúrne poriadky a návrhy na vyraďenie, následne preberá a eviduje archívne dokumenty. V archíve sú prebraté dokumenty ochraňované, spracúvané a sprístupňované. Archív tiež vyvíja čulú kultúrno-osvetovú činnosť, organizuje výstavy, konferencie a vedomostné kvízy pre žiakov v rámci ktorých je vhodne prezentované archívne dedičstvo Slovenskej republiky.

Na tohtoročných Komárňanských dňoch opäť otvoria brány archívu pre záujemcov, prečo sú tieto otvorené dni dôležité pre vašu inštitúciu?

Toto pravidelné, každoročné podujatie má za cieľ počas cca. hodinovej návštevy, prostredníctvom nahliadnutia do interných priestorov a sprievodným slovom, čo najvýstižnejšie priblížiť záujemcom prácu archivárov. Pri prehliadke nechýbajú vystavené originály vzácných a zaujímavých dokumentov a výstavy k rôznym témam z dejín, ktoré sú zostavené v prevažnej miere na základe zachovaných dokumentov z tunajšieho archívu. V roku 2024 to boli témy týkajúce sa dejinám Ústavu hluchonemých v

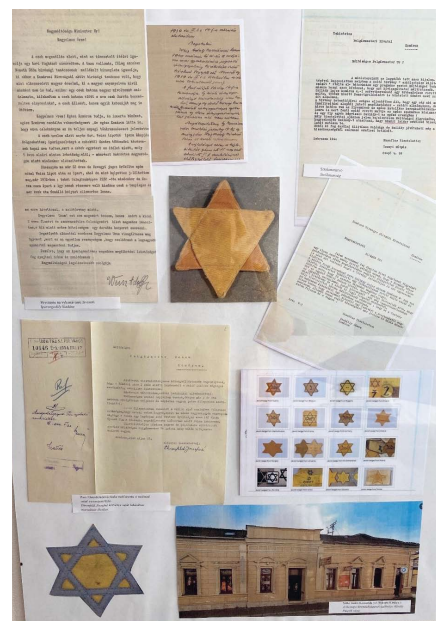
Komárne 1920 – 1939 a 80. výročiu deportácií Židov v Komárne. Pri Dňoch otvorených dverí považujeme za dôležité, že sa týmto spôsobom buduje u priamych návštevníkov a sprostredkované aj u širšej verejnosti povedomie o archíve, ako významnej pamäťovej inštitúcii pôsobiacej v regióne.

Jedna z vašich dočasných výstav je spojená s 80. výročím deportácie židovskej komunity v Komárne. Aké dokumenty môžu návštevníci vidieť?

Komárno patrilo medzi mestá, kde bola pred vojnou židovská komunita etablovaná do každodenného života a fungovania mesta. Archív v Komárne disponuje viacerými fondmi z obdobia rokov 1938 – 1945 z ktorých je možné túto časť histórie skúmať. Výstava ktorá vznikla, mala za úlohu aspoň sčasti priblížiť obdobie od marca 1944 do júna 1944. Samozrejme bola spojená s krátkym odborným výkladom. Nájdeme tu žiadosti Židovskej rady, ktorá sa snažila aspoň trochu zľuďšiti podmienky v gete, zoznamy hnutelného majetku, potravín, ktorý tu po deportáciách ostal, určenie miesta kde sa nachádzalo židovské geto.

V posledných rokoch ste z rôznych uhlov skúmali udalosti z roku 1944 na konferenciách a výstavách. Prečo je dôležité zaoberať sa aj touto časťou histórie mesta?

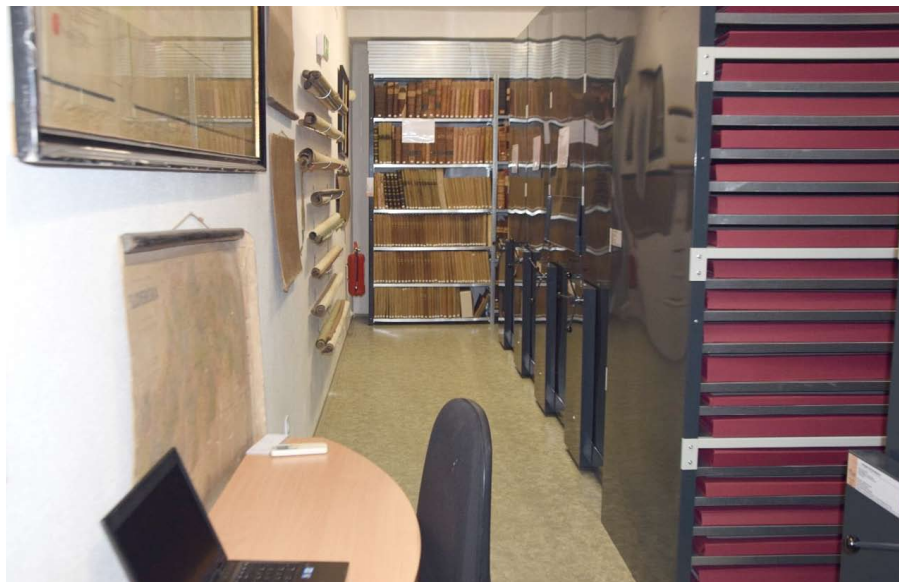
Ako je už viackrát spomenuté, tento rok sme si pripomenuli 80. výročie deportácií komárňanských Židov. Ak operujeme s faktom, že po príchode do koncentračných táborov boli ušetrení od okamžitého splynovania len mladí, zdraví a silní jedinci, vychádza

nám to tak, že preživší, majú dnes už vyše 90 rokov. Pomaly títo priami účastníci odchádzajú a my nesmieme dopustiť aby sa takéto veci zopakovali. Preto je potrebné o tejto téme hovoriť čo najviac.

Ak by niekto z domova alebo zo zahraničia chcel vo vašom archíve vykonať výskum, ako to môže urobiť?

Každý má právo na prístup k archívnym dokumentom, na základe podania písomnej žiadosti, alebo po vyplnení bádateľského listu, ktoré obsahujú konkrétne a nevyhnutné údaje o žiadateľovi, o žiadanom archívnom dokumente a účele jeho využitia. Informácie o konkrétnych dokumentoch, alebo archívnych súboroch môže záujemca o výskum získať z vypracovaných inventárov, iných archívnych pomôcok, alebo po konzultácii s odborným pracovníkom. Prístup k archívnym dokumentom formou štúdia je bezplatný, s výnimkou predkladania matričných zväzkov, ktoré podlieha správne poplatku. Prípadné obmedzenia prístupu dokumentom, vyplývajú z ochrany osobných údajov podľa zákona č. 18/2018 Z. z., sú špecifikované v § 13 zákona o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov č. 395/2002 Z. z. Lehota na prístup k osobným údajom, pokiaľ osobitný zákon neustanoví inak, je 90 rokov, archívne dokumenty možno sprístupniť na základe súhlasu dotknutých osôb, ale aj za účelom vedeckého výskumu, čo záujemca preukazuje poverením vysielajúcej vedeckej inštitúcie.

Klienti Domu Timoteus na návšteve v Chudobinci

Dňa 25. apríla navštívili Chudobinec klienti Domova dôchodcov reformovanej cirkvi Timoteus v Komárne. Sprevádzala ich vedúca zariadenia Hilda Gönczöl Tóth. O návšteve na facebookovej stránke inštitúcie referovala takto:

„Dňa 25.04.2024 sme s našimi klientmi Domova dôchodcov TIMOTEUS navštívili komárňanskú synagógu. Ďakujeme Timei Csekei a Antonovi Pasternákovi za sprevádzanie, výklad bol veľmi zaujímavý, získali sme nové poznatky o minulosti a prítomnosti komárňanskej židovskej komunity. **ĎAKUJEME.**“

PA

Vysoké sviatky Neplánujte iný program!

Nasledujúci židovský nový rok Roš ha-šana začína 2. októbra 2024, v stredu večer. Pri tejto príležitosti sa po uvítaní sviatku uskutoční tradičná slávnostná večera. Nasledujúci deň sa bude konať obrad Tašlich a spoločné učenie.

Predvečer sviatku Jom Kipur, Dňa zmierenia, bude v piatok 11. októbra večer a sviatok sa skončí v sobotu 12. októbra pri západe slnka.

Prosíme členov našej obce, aby si poznačili tieto dátumy do svojich kalendárov, ráta-m s vašou účasťou!

Deň otvorených dverí počas Komárňanských dní

ŽNO v Komárne sa aj tento rok zapojila do série podujatí Komárňanských dní. V nedeľu 28. apríla sme počas polosviatku Pesachu na dve hodiny opäť otvorili dvere Chudobinca doko-rán. Na naše prekvapenie prišlo medzi nás veľa návštevníkov, predstaviteľov všetkých ge-nerácií. K úspešnému priebehu programu prispeli Judit Szilárd, Magda Saláth, Zsuzsanna Paszternák Kertész a Anton Pasternák.

Žiadame Vašu podporu

Vážení čitatelia! Prosíme Vás, aby ste podľa Vašich možností podporovali programy ŽNO v Komárne, ako aj vydávanie Spravodaja, údržbu budov a obnovu cintorína.

Poukázanie peňazí z územia SR:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa

Poukázanie peňazí zo zahraničia:

Adresa: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASBXX

Adresa banky: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

Nástenka krátke správy

ŽNO v Komárne, Klub Shalom a vydáva-nie Spravodajcu podporili: Tamara Zuz-ková (Dečín), Daniela Hanzlíková a ano-nymní darcovia. Ďakujeme!

Klub Shalom pri ŽNO v Komárne získal grant od Nitrianskeho samosprávneho kraja. Ďakujeme!

Tohtoročné oslavy sviatku Šavuot začnú v utorok 11. júna večer pri západe slnka. Dni 12. a 13. júna (streda-štvrtok) patria hlavným sviatkom. V tieto dni nemožno navštevovať komárňanský židovský cin-torín a kancelária našej komunity bude zatvorená.

Nadálej očakávame vaše nápady na podu-jatia na adrese: kile@menhaz.sk.

Blíži sa leto, a ak naši čitatelia počas svojich dovolení a prázdnin vyhľadajú židovské pamätné miesta, budeme radi, ak sa s nami podelia o svoje zážitky vo forme článkov a fotografií. Vaše príspevky uvítame na ad-rese kile@menhaz.sk.

SNM-MŽK-Múzeum holokaustu v Seredi a Švajčiarske veľvyslanectvo na Slovensku Vás pozývajú na premietanie filmu Krok za krokom (Susi a Peter Scheiner), ktoré sa uskutoční dňa 7. júna 2024 o 16:00 hod. v priestoroch Múzea holokaustu v Seredi na Kasárenskej ulici 1005. Prosíme o potvrde-nie Vašej účasti na e-mailovú adresu event.sered@snm.sk.

Spravodajca – mesačník ŽNO v Komárne, založené v roku 5756. (1996), **šéfredaktor:** Tamás Paszternák (tamas.paszternak@menhaz.sk), András Paszternák (andras.paszternak@menhaz.sk), **spolupracovníci:** Magda Saláth, Mgr. Ferenc Piczek, **grafická úprava:** Richard Saláth, **jazyková korektúra:** Zsuzsanna Paszternákné Kertész (Komárno), Katarína Potoková (Nitra), **tlač:** Nec-arte Kft., Komárno, **adresa ŽNO:** Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail:** kile@menhaz.sk, **tel./fax:** 00421/35/7725-355. **Registračné číslo:** EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO:** 34073400. **Periodikum je nepredajné.**

SPRAVODAJKA

Máj 2024 – NISAN – IJAR 5784.

MESAČNÍK ŽNO V KOMÁRNE

XXII. REG. ROČNÍK. 5. ČÍSLO, 336. ČÍSLO

JERUZALEMSKÁ POHLADNICA ZO 76-ROČNÉHO IZRAELA

KOMÁRŇANSKÝ ARCHÍV

„Archív v Komárne disponuje viacerými fondmi z obdobia rokov 1938 – 1945 z ktorých je možné túto časť histórie skúmať.“

3

KOŠICE 1944 – 1945

„V súčasnosti existuje len veľmi málo štúdií o holokauste na južnom Slovensku, pričom zverstvám teroru Šípových krížov v Košiciach...“

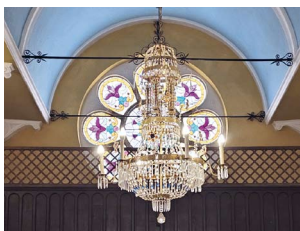
4

DEDIČSTVO

„Pamätná tabuľa zvečňuje mená štyridsiatichpiatich maďarských židovských vojakov, ktorí čestne položili svoje životy za vlasť...“

5

Začína rekonštrukcia synagógy

V aprílovom čísle sme informovali o tom, že Ústredný zväz židovských náboženských obcí v Slovenskej republike schválil značnú dotáciu na rekonštrukciu našej synagógy v rámci programu Moreshet. Nedávno nám doručil aj zmluvu o poskytnutí dotácie a vďaka tomu dúfame, že už nič nebráni tomu, aby sme po Dni martýrov mohli začať s rekonštrukčnými prácami.

Kehila, čakáme na nominácie!

Udelením spojenej ceny Kehila a Kehila Haver oceňujeme bez ohľadu na náboženskú príslušnosť všetkých tých, ktorí urobili veľa pre židovské komunity regiónu. Nominácie na ocenenie zasielajte na adresu kile@menhaz.sk do 31. júla 2024.

Po stopách miestnej histórie

Dňa 7. mája sa konalo 58. stretnutie online klubu Ajvé! Ajve!, ktorého hostkou bola Tímea Szabó Csekei, historička umenia z Podunajského múzea, ktorej sa moderátor večera András Paszternák pýtal na jej aktivity súvisiace s miestnou históriou. Naša hostka nám porozprávala o svojej sérii príspevkov na sociálnych sieťach pod názvom Obedná prestávka, kde uverejňuje zaujímavosti z histórie Komárna a zo života rodín, ktoré tu žijú alebo žili. Hovorili o tematických prechádzkach, výskume judaizmu a o ceste, ktorá viedla k udeleniu Ceny primátora pri príležitosti Komárňanských dní. Nadšenie naslovovzatej odborníčky zaujalo všetkých účastníkov. Po otázkach a komentároch z rôznych kontinentov sme sa ešte dlho rozprávali s účastníkmi, ktorí sa k nám pridali z Európy, Izraela či Ameriky. Ďakujeme Tímei za príjemný večer! Posledné stretnutie klubu v tejto sezóne plánujeme na 18. júna.

PA

